

سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
معاونت آموزش و ترویج

مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور

اصول مقدماتی تشکیل باغ بذر

۸

۱۱۹۴

کمیته علمی نهضت مردمی تولید و کاشت یک میلیون درخت

◆ مقدمه

از بین منابع مختلف تأمین بذر، مطمئن‌ترین منبع، باغ بذر است. مهم‌ترین مزیت باغ بذر، تولید بذر با کیفیت ژنتیکی زیاد و تقریباً اصلاح شده است. تاکنون در نیمی از جنگل‌های نیمه‌خشک کشور باغ بذر تشکیل نشده است. از آنجایی که برای بسیاری از گونه‌های درختی و درختچه‌ای نیز به دلیل پراکنش نقطه‌ای و لکه‌ای و یا در حال انقراض بودن، امکان شناسایی محوطه‌های بذرگیری فراهم نیست، تشکیل باغ بذر به‌ویژه برای این دسته از گونه‌ها بسیار مهم است.

◆ تعریف

باغ بذر مکانی است که نهال‌های درختان و درختچه‌های جنگلی که برتری آنها از نظر صفات در نظر گرفته شده برای پایه‌های مادری به‌اثبات رسیده است، به‌منظور جلوگیری از ورود گرده‌های ناخواسته و با هدف تولید انبوه بذر باکیفیت در مکانی در نزدیکی رویشگاه اصلی کاشته شده و مدیریت می‌شوند.

♦ انواع باغ بذر

باغ بذر دانهال: باغ بذری است که از طریق نهال بذری درختان و درختچه‌های منتخب تشکیل می‌شود.

باغ بذر کلنال: باغ بذری است که از طریق قلمه، پیوند و یا کشت بافت درختان و درختچه‌های منتخب تشکیل می‌شود.

باغ بذر نسل ۱/۵: باغ بذری است که با حذف نهال‌های درختان مادری ضعیف و نگهداری نهال‌های درختان مادری برتر در عرصه‌های آزمون نتاج، به‌طور مستقیم به باغ بذر تبدیل می‌شود.

♦ اهداف تشکیل باغ بذر

- تولید انبوه بذر باکیفیت برای جنگل‌کاری
- تقویت بنیه ژنتیکی بذر مورد نیاز برای جنگل‌کاری

♦ مکان احداث باغ بذر

باغ بذر باید در خاکی عمیق، حاصل‌خیز و کم‌شیب و نیز در عرصه‌ای دارای امکانات زیرساختی مناسب مانند راه دسترسی، آبیاری و حصارکشی ایجاد شود و اندکی از توده اصلی دور باشد تا گرده‌های ناخواسته از توده‌های اصلی وارد باغ بذر نشوند.

♦ مراحل تشکیل باغ بذر

۱- گزینش پایه‌های مادری

- ارزیابی حداقل ۱۰۰ پایه مادری ضروری است که می‌توان از ۴ الی ۵ محوطه بذرگیری و یا جمعیت‌های گونه مورد نظر شناسایی کرد.
- اگر قرار است پایه‌های مادری از جنگل کاری‌ها هم انتخاب شوند، بهتر است جنگل کاری‌هایی مد نظر قرار گیرند که مبداء بذر آنها مشخص باشد.

۲- ارزیابی توانمندی انتقال صفات پایه‌های مادری به نتاج

- ارزیابی توانمندی ژنتیکی پایه‌های بذری در توده‌های طبیعی از طریق آزمون نتاج انجام می‌شود.
- از بین ۱۰۰ پایه مادری اولیه، ۲۰ الی ۳۰ پایه برتر برای تشکیل باغ بذر گزینش می‌شوند.

۳- انتقال نهال به باغ بذر و آرایش کاشت آنها

- از هر یک از پایه‌های مادری بین ۱۰ الی ۲۰ نهال به باغ بذر منتقل می‌شود.

- برای جلوگیری از خویش‌آمیزی و جلوگیری از کاهش تنوع ژنتیکی، دو نهال از یک پایه مادری نباید کنار هم کاشته شوند.

۴- نحوه کاشت نهال در باغ بذر

برای کاهش رقابت بین پایه‌ها و نورگیری و گل‌دهی و بذردهی بیشتر، فاصله کاشت بین نهال‌ها بسته به اندازه درخت و یا درختچه، حداقل ۵×۵ تا حتی ۸×۸ متر هم در نظر گرفته می‌شود. پس از کاشت نیز، عملیات نگهداری (آبیاری در فصول خشک، وجین دور نهال‌ها، سله‌شکنی و در صورت لزوم کوددهی)، پایش دوره‌ای و در صورت نیاز پیوندزدن انجام می‌شود.

عنوان: اصول مقدماتی تشکیل باغ بذر

ناظر: کمیته علمی نهضت مردمی تولید و کاشت یک میلیارد نهال

نویسنده: کامبیز اسپهبدی

همکاران: مهدی پورهایمی، محمد متینی زاده، فاطمه عباسپور، محمدحسین صادق زاده

حلاج، فیروزه حاتمی

تنظیم، چاپ و نشر: ویدا همتی، فتح‌اله بهرامی

طراحی و صفحه‌آرایی: نرگس بهادر

ناشر: نشر آموزش کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی

شمارگان: محدود

نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۲

مسئولیت درستی مطالب با نویسنده است.

شماره ثبت در مرکز فن آوری اطلاعات و اطلاع‌رسانی کشاورزی به ۶۳۳۷۹ تاریخ ۱۴۰۲/۰۱/۲۹ است.

نشانی: تهران، خیابان آزادی، بین نواب و رودکی، پلاک ۲۰۵، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی
تلفن: ۶۶۴۳۰۴۶۵ | تلفکس: ۶۶۴۳۰۴۶۴ | کد پستی: ۱۴۵۷۸۹۶۶۸۱